

EMIDIJ SUSIČ

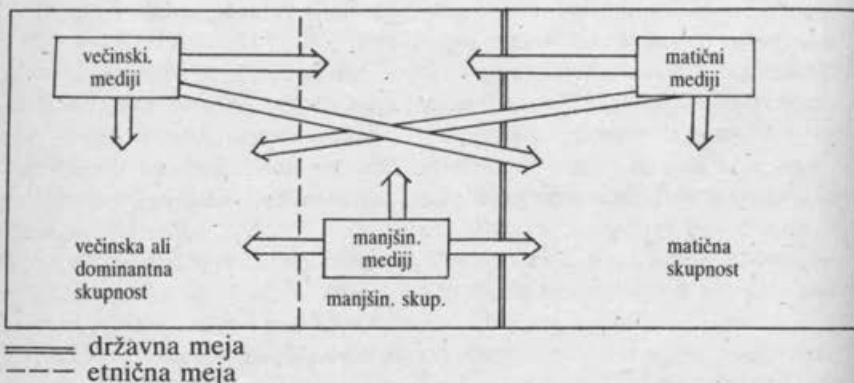
Komunikacijski tokovi med matico in manjšino

1. Uvod

V tem kratkem uvodu ni mogoč širši in popolnejši prikaz konkretnih in empiričnih ugotovitev, povezav in procesov, ki se nanašajo na komunikacijsko-informativno dejavnost neke manjšinske skupnosti. Zadovoljiti se bo treba le s krajšim prikazom splošnih podmen in obrisov, ki izhajajo iz določene situacije. V poenostavljeni shemi medetničnih odnosov in komunikacijsko-informacijskih tokov bomo upoštevali samo tri skupnosti: manjšinsko, matično in večinsko ali dominantno družbo, v kateri živi manjšina (shema 1). Situacijo, v kateri je slovenska narodnostna skupnost

Uporaba matičnih medijev med pripadniki slovenske manjšine v Italiji

HEMA 1

ali manjšina v Italiji, si je možno predstavljati v okviru take sheme. Ker ima tudi manjšinska skupnost lastne množične medije, lahko hipotetično nakažemo tri glavne informacijsko-komunikacijske tokove za vsako skupnost: en tok je namenjen pripadnikom same skupnosti in dva druga pripadnikom preostalih dveh skupnosti, to je matične in večinske. V taki, deloma poenostavljeni situaciji, je prisotnih devet tokov, ki se razlikujejo med seboj po njihovi vplivnosti, pomenu in funkciji.

Pripadnik slovenske manjšine, ki živi v Italiji, ima torej možnost, da uporablja vsaj tri »vrste« medijev: lastne, matične in večinske. Ne bomo se spuščali v podrobno obravnavo vseh različnih pomenov in funkcij, ki jih lahko imajo ti mediji za manjšinsko skupnost; radi bi opozorili le na njihovo integracijsko funkcijo. Z drugimi besedami, uporaba manjšinskih medijev omogoča predvsem integracijo pripadnikov v lastno skupnost in je torej podlaga ali vsaj eno izmed sredstev za njeno nadaljnje ohranjanje, življenje in morebiti njen razvoj. Uporaba večinskih medijev omogoča manjšincem integracijo v širši družbeni sistem na gospodarskem, političnem in deloma tudi kulturnem področju. Uporaba matičnih medijev pa omogoča integracijo v širši matični sistem predvsem na kulturnem področju. Ta integracijski proces je v danih okoliščinah in v daljšem obdobju eden izmed osnovnih faktorjev za ohranjanje in razvoj manjšine.

Pri nadaljnjem prikazu se bomo omejili le na komunikacijsko-informativni tok od matičnih medijev proti manjšinski skupnosti ali z drugimi besedami, analiza bo usmerjena k vrsti matičnih medijev, ki jih uporabljajo pripadniki slovenske manjšine v Italiji.

Pred analizo teh tokov na podlagi empiričnih podatkov podajmo še nekaj ugotovitev ali hipotez, ki nam jih omogoča splošno razmišljanje o uporabi omenjenih sredstev zamejskih Slovencev, ki živijo v Italiji.

a) Splošna in razširjena dvojezičnost (bolj ali manj popolna) daje manjšincem več možnosti za izbiro pri uporabi medijev, ki so razpoložljivi na narodnostno mešanem območju. Množični mediji se na takem območju lahko razlikujejo ne samo po zvrsti (časopis, revija, radio, TV), pač pa tudi po jeziku, ki ga uporabljajo, in po njihovem izvoru v eni izmed treh družbenih enot ali skupnosti (večina, manjšina, matica), ki so vpletene v tej situaciji.

b) V konkretni situaciji Slovencev v Italiji naletimo na naslednje probleme: manjšinski mediji niso tako razvejani, da bi lahko zadovoljili vse potrebe po kulturi, zabavi ter splošno družbeni informaciji; matični mediji ne zadovoljijo določenih informacijskih potreb na političnem, gospodarskem in tudi kulturnem področju, ki izhajajo iz manjšinskega položaja; dominantni mediji nasprotno ne zadovoljijo potrebe po informaciji o družbenih razsežnostih manjšinske in matične skupnosti.

c) To pomeni, da ima manjšinec po eni strani sicer več možnosti, da izbira med različnimi mediji, po drugi strani pa je, če hoče zadovoljiti določene informacijske potrebe, celo primoran uporabljati razna sredstva množičnega obveščanja. To odpira vrsto vprašanj in med drugimi tudi glede integrativnih oziroma asimilacijskih procesov, ki so pri uporabi »lastnih« in »tujih« množičnih medijev skoraj neizogibno prisotni.

č) Če ima manjšinec možnost uporabljati več medijev, ki se razlikujejo jezikovno in po »etnično-nacionalnem« izvoru, oziroma ga realnost sili k uporabi teh različnih sredstev, kakšne posledica ima to na njegovo vedenje na tem področju? Zdi se nam, da so dane tri možnosti: 1. ob

nespremenjeni kakovostni ravni uporabe mora pripadnik manjšine povečati številčnost medijev, torej njihovo količino oziroma čas, ki ga tem dejavnostim (branju časopisov, poslušanju radia, gledanju televizije), posveča; 2. pripadnik manjšine žrtvuje kakovost uporabe; z drugimi besedami: bere, posluša ali gleda bolj površno, da se tako posveti večjemu številu različnih medijev ob nespremenjeni časovni danosti; 3. pripadnik manjšine je primoran, da se omeji samo na nekatere medije ali celo tokove, medtem ko pusti tiste, ki se mu zdijo »nepotrebni«.

d) Verjetnost, da manjšinci opustijo najprej in predvsem uporabo matičnih medijev, je glede na določeno situacijo precej visoka. K temu lahko tudi pripomore dejstvo, da se matični mediji ne zanimajo dovolj za ta segment populacije, to je za lastno manjšino. Vsebina sporočil, ki jih dajejo matični mediji, lahko postane za manjšince skrajno »nezanimiva«. Sicer pa imajo vlogo posredovalca informacij o matici – v konkretni situaciji zamejskih Slovencev v Italiji – tudi manjšinski mediji. Možno je torej, da količina informacij o matici, ki jih ti mediji posredniško dajejo, zadostuje potrebam manjšine; s tem je tudi verjetno zajamčen integracijski proces v širšo matično družbo. Drugo vprašanje pa je, ali je to določeno »breme« za manjšinske medije, če zmanjšuje prostor za posredovanje informacij o sami manjšini.

e) Sredstva množičnega obveščanja (časopisi, radio, TV) niso edini proizvajalci komunikacijsko-informativnih tokov, ni pa dvoma, da so v današnji družbeni realnosti izredno pomembni. Poleg teh so za integracijski proces med matico in manjšino, posebno na kulturnem področju, pomembna tudi druga sredstva, kot na primer knjige, predavanja, gledališke predstave in druge podobne kulturne dejavnosti, ki jih matica lahko nudi pripadnikom manjšinske skupnosti.

2. Metodološka pozorila

Podatke za analizo informacijskih in komunikacijskih tokov, ki se odvijajo v smeri matica – manjšina, in jih proizvajajo tradicionalno opredeljeni množični mediji, kot so tisk (predvsem časopisi in revije), radio in televizija, smo črpali iz petih raziskav. Vseh pet raziskav sloni na terenskem anketiranju. Nujno pa je treba poudariti, da se te raziskave razlikujejo ne samo po vsebini ali problematikah, ki so jih skušale osvetliti, pač pa tudi po vzorcih oziroma segmentih populacije, ki so jih zaobjele, ter po njihovi teritorialni razsežnosti. Raziskave torej niso bile osredotočene na komunikacijsko-informativno problematiko; delna izjema je samo raziskava o Primorskem dnevniku. Vprašanja ali spremenljivke o uporabi množičnih medijev, ki so bila vključena v te raziskave, ne gredo v globino omenjene problematike – kolikor pač neko globino lahko pričakujemo od vzorčnega anketiranja z vprašalnikom, ker so na število, vrsto in poglobljenost vprašanj vplivale središčne teme raziskav, zato ne smemo pričako-

vati, da bodo podatki izčrpani. Raznoliki raziskovalni nameni in problematika kakor tudi to, da se deloma razlikujejo njihovi nosilci, so privedli do tega, da so bila vključena v anketo različna vprašanja, bodisi kar se tiče vsebine (bolj ali manj specifične) bodisi kar se tiče modalitet pogostnosti uporabe obravnavanih medijev. Raziskave so bile izdelane v časovnem razmiku petnajstih let: prvi podatki se nanašajo na leto 1970, zadnje pa so anketarji končali zbirati sredi marca 1985. Podatke bomo navajali po časovnem sosledju; kratek opis vsake raziskave bo minimalen okvir za razumevanje, opredelitev in analizo podatkov o uporabi matičnih sredstev množičnega obveščanja med pripadniki slovenske manjšine v Italiji.

3. Prikaz rezultatov

3.1 Prvi empirični izsledki, povezani z našo problematiko, ki jih obravnavamo, se nanašajo na raziskave o mejni situaciji. Izdelana je bila v sklopu programa malo prej ustanovljenega Inštituta za mednarodno sociologijo v Gorici (ISIG). Anketiranje na terenu je bilo opravljeno konec leta 1970. V vzorec, ki je zajemal 1215 posameznikov (dve tretjini s stalnim bivališčem v goriški pokrajini in preostali v tržaški), je bilo vključenih 13% takih, ki so se sami identificirali kot Slovenci. Težišče raziskave je bilo v analizi percepcije raznolikih in kompleksnih dimenzij meje ter obmejne situacije prebivalcev tega področja. Zaradi širine oziroma številčnosti različnih tem, ki spadajo v sklop te problematike, se je raziskava le obrobno dotaknila komunikacijskih čezmejnih tokov. Za našo analizo smo tako dobili samo dve spremenljivki: pogostnost uporabe tiskanih medijev, kot so časopisi, revije ter bilteni, in avdiovizualnih sredstev, točneje radia in televizije (tabela 1 – glej na koncu članka). Podatki se nanašajo na celotni vzorec in ker bi današnja razdelitev podatkov po narodnosti avtoidentifikaciji terjala precej napora, se bomo zadovoljili s to splošno sliko. Pri tem pa lahko sklepamo, da je večina, ki pogosto uporablja medije iz slovenskega matičnega oziroma jugoslovanskega prostora, verjetno Slovencev ter da je intenzivnejša uporaba avdiovizualnih medijev v razmerju s tiskanimi. Slednje pa ni nikakršna novost v današnjih razvitejših družbah. Ta ugotovitev ne kaže realnosti, ki bi pomenila neko posebnost v sklopu slovenske manjšinske skupnosti v Italiji.

3.2 Podatki druge raziskave nam pomagajo, da se nekoliko bolj analitično približamo zastavljeni temi. Tudi ta raziskava je bila izdelana v sklopu goriškega inštituta za mednarodno sociologijo s pomočjo vsedržavnega sklada za raziskovanje. Slonela je prav tako na anketiranju (leta 1973), zaobjela pa je vzorec prebivalcev vzdolž italijansko-jugoslovanske meje. Vsebina raziskave je bila osredotočena na medskupinskih predstavah in percepcijah pripadnikov različnih etničnih in jezikovnih skupin (razdeljenih tudi teritorialno), ki živijo v Furlaniji-Juljski krajini. Zaradi

te vsebine je raziskava zajela večji vzorec Slovencev. Rezultat narodnostne opredelitve s pomočjo avtoidentifikacije je naslednji: 98 Rezijanov, 77 Benečanov in 314 takih, ki so se opredelili za Slovence na splošno ali v kakšno drugačno teritorialno podskupino oziroma kombinacijo podskupin, ki pa imajo v osnovi vedno slovensko pripadnost. V to skupino so vključeni, razen redkih izjem, goriški in tržaški Slovenci. Za prikaz podatkov (tabela 2) smo ohranili razdelitev Slovencev na tri podskupine: Slovenci iz goriške in tržaške pokrajine, Beneški Slovenci in Rezijani.

Razdelitev pogostnosti uporabe matičnih medijev pri pripadnikih manjšinske skupnosti v Italiji se nam zdi precej zanimiva. Čeprav so modalitete pogostnosti uporabe medijev splošne in subjektivne, je jasno razvidna – kot smo že opazili v prejšnjem primeru – močnejša prodornost avdiovizualnih medijev v razmerju s tiskanimi (časopisi, revije, bilteni). Podatki dovoljujejo še eno ugotovitev: leta 1973 je bila uporaba matičnih medijev med Slovenci videmske pokrajine na izredno nizki ravni. V sklopu celotne problematike Beneške Slovenije nas ta ugotovitev ne preseneča.

3.3 Med petimi raziskavami, katerih podatke o uporabi matičnih medijev tu analiziramo, je nekakšna izjema anketa o Primorskem dnevniku. V tej raziskavi je še največ podatkov osredotočenih na uporabo sredstev množičnega obveščanja. Poglavitni sklop vprašanj anketne pole se je nanašal na razčlenitev branja Primorskega dnevnika ter na varstvo vidikov in razsežnosti, vpletenih v vsebino in strukturo tega časopisa. Drugi sklop vprašanj se je dotikal uporabe različnih medijev, ki jih ima na razpolago pripadnik slovenske manjšine. Raziskavo so opravili v Slovenskem raziskovalnem inštitutu v Trstu (SLORI) na pobudo uredništva dnevnika; anketiranje – opravljeno leta 1977 – je zajelo 637 anketirancev, od teh jih je 150 bilo naročnikov lista, preostali pa so člani njihovih družin (nad 14 let starosti). Od skupnega števila jih je imelo 390 stalno bivališče v tržaški pokrajini, 274 pa v goriški.

Pri analizi teh podatkov je treba vsekakor upoštevati, da je bil anketiran vzorec posebne populacije, to je populacija naročnikov slovenskega zamejskega dnevnika oziroma članov družin, v katere prihaja dnevno ta list. Čeprav nimamo možnosti, da bi lahko ovrednotili težo in vpliv tega dejstva na preostale spremenljivke, kot so lahko uporaba drugih medijev, se nam zdi, da moramo iz metodološke korektnosti določen vpliv vsaj hipotetično upoštevati.

Slovenski osrednji dnevnik Delo ni imel zelo širokega kroga bralcev med pripadniki slovenske manjšine v Italiji (tabela 3); več kot tri četrtine anketirancev ga sploh ni bralo. Nekoliko boljša je situacija pri branju drugih publikacij, posebno tako imenovanih ženskih časopisov in drugih publikacij, kot so Stop, Pavliha, Naši razgledi in podobno.

Med anketiranci je bilo 30% takih, ki so redno vsak dan poslušali programe ljubljanske radijske postaje; še več je bilo takih, ki so enako pogosto gledali televizijske programe (44,7%). Ker je bila raziskava

nekoliko bolj osredotočena na problematiko uporabe sredstev množičnega komuniciranja, so na razpolago tudi nekatere razdelitve podatkov po spolu, starosti, formalni ali šolski izobrazbi ter pokrajini bivanja anketirancev. Večkratno in redno branje matičnih publikacij (vključeno Delo), se bistveno ne razlikuje po spolu bralcev, razen, kot smo pričakovali, pri ženskih publikacijah. Če upoštevamo samo informativne, ženske in druge matične publikacije, za katere je značilna večja pogostnost, bomo ugotovili še naslednje: branje ženskih publikacij je bilo relativno najbolj razširjeno med anketiranci, ki so bili stari od 35 do 44 let, najmanj med mladino (do 24 let starosti), razvnovrstne druge publikacije je bralo največ anketirancev med 25. in 34. letom starosti; vse omenjene matične publikacije je bralo večkrat in redno relativno več tistih z višjo šolsko izobrazbo kot tistih z nižjo šolsko izobrazbo; med anketiranci, ki so bivali v goriški in v tržaški pokrajini, ni bistvenih razlik glede branja matičnih publikacij, medtem ko se nam zdi zanimivo omeniti, da je bilo z eno samo izjemo naplošno sorazmerno več takih bralcev v vaškem in manj v mestnem okolju.

Tudi po poslušanju radijskih in gledanju televizijskih postaj ali programov smo razdelili pogostost po prej omenjenih spremenljivkah. Če izvzamemo poslušanje drugih jugoslovanskih radijskih postaj s sorazmerno slabo pogostostjo in se omejimo na skupen seštevek pogostnosti »redno vsak dan« in »večkrat tedensko«, lahko razberemo nekaj zanimivih ugotovitev: ne poslušanje ne gledanje matičnih avdiovizualnih programov se bistveno ni razlikovalo po spolu anketirancev (le radio je poslušalo nekoliko več žensk); pogostnost poslušanja ljubljanskega radia je precej odvisna od starosti: med mladino je bilo relativno najmanj poslušalcev, nasprotno pa je bilo med najstarejšimi anketiranci (nad 65 let starosti); tudi TV Ljubljano je gledalo sorazmerno manj mladih, največ pa jih je bilo med 35. in 44. letom starosti; TV Koper prav tako največ gleda ista starostna skupina, medtem ko najstarejši anketiranci najmanj gledajo to postajo; ljubljanski radio najbolj poslušajo anketiranci z nedokončano oziroma končano osnovno šolo (5 letnikov), najmanj pa med tistimi z 9 in 12 šolskimi letniki (srednjevisoka izobrazba); ljubljansko in koprsko televizijo gleda relativno največ gledalcev z nedokončano nižjo srednjo šolo (ali osemletko), torej tisti, ki imajo 6 ali 7 letnikov opravljene šole; pokrajina in okolje bivanja anketirancev ne vpliva bistveno, ni pomembnejših razlik, le TV oddaje gleda nekoliko več anketirancev z Goriškega.

Ob koncu še rezultat dveh vprašanj, ki sta bili prav tako vključeni v anketo: z njihovo pomočjo se je skušalo ugotoviti, katero radijsko postajo anketiranci najpogosteje poslušajo in katero televizijsko postajo najpogosteje gledajo. Sorazmerno največ anketirancev je najpogosteje poslušalo koprsko radijsko postajo (31,3%). Vendar pa ne vemo, kaj so poslušali, in poleg tega nimamo možnosti niti ugotoviti, ali so poslušali slovenske ali italijanske programe. Ljubljanski radio je poslušalo najpogosteje 11,6% anketirancev. Ne pri enih ne pri drugih ni pomembnejših razlik med

spoloma, nekoliko drugače pa je glede na starostne skupine: najmlajši anketiranci so v sorazmerno večjem številu najpogosteje izbrali koprski radio, med najstarejšimi pa je bilo za isto postajo sorazmerno najmanj poslušalcev. Čisto obrnjena slika pa je pri ljubljanskem radiu. Zanimivo je še to, da so slednjo postajo najpogosteje poslušali anketiranci z najnižjo in z najvišjo stopnjo izobrazbe, koprsko postajo pa sta ti dve kategoriji v odnosu z drugimi najmanj poslušali. Po pokrajini bivanja anketirancev se najbolj razlikuje pogostnost poslušanja ljubljanskega radia: Goričanov je bilo sorazmerno več kot Tržačanov in nasplošno so prednjačili tisti, ki živijo v vaškem okolju.

Za televizijo je slika naslednja: TV Ljubljano je najpogosteje gledalo 14,5%, TV Koper-Capodistria pa kar dobra četrtnina anketirancev (26,5%); pri obeh ni pomembnejših razlik med spoloma. Mladine je bilo sorazmerno manj med najpogostejšimi gledalci TV Ljubljana; več je bilo starejših. Za koprsko TV ni bilo večjih razlik, če izzamemo nekoliko nižjo frekvenco starejših anketirancev. Glede stopnje šolske izobrazbe je slika precej podobna tisti, ki smo jo dobili za radio: ljubljansko TV je najpogosteje gledalo sorazmerno več anketirancev z najnižjo in najvišjo izobrazbo, nasprotno pa se je dogajalo pri koprski televiziji. Glede pokrajine in okolja bivanja anketirancev pa še to: Goričani so gledali najbolj pogosto ljubljansko TV postajo, sorazmerno več kot Tržačani. Med anketiranci goriške pokrajine pa je zanimivo še to, kar se ne dogaja med Tržačani, da je bilo vaško okolje dovtetnejše za gledanje TV Ljubljana, mestno pa za TV Koper-Capodistria.

3.4 Precej vprašanj o uporabi sredstev množičnega obveščanja je bilo tudi vključenih v anketo ob raziskavi Motivacija in stališče do učenja in rabe L_1 in L_2 pri slovenski srednješolski mladini v Italiji. Pri raziskavi sta sodelovala Inštitut za sociologijo pri Univerzi E. Kardelja v Ljubljani in slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) v Trstu. Glavna tema raziskave, kot je že razvidno iz naslova, je bila osredotočena na sociolingvistično področje. Manjši sklop vprašanj se je tudi dotikal stališč do narodnostne pripadnosti in seveda še vrste drugih tem, med katerimi je tudi uporaba različnih medijev. Anketiranih je bilo 283 študentov slovenskih višjih srednjih šol v Gorici (87) in Trstu (196). Terensko anketiranje je bilo leta 1980.

V razpredelnici (tabela 4) je najprej prikazana pogostnost branja matičnih publikacij. Če upoštevamo tudi najnižjo pogostnost branja, to je modaliteta »včasih«, lahko razvrstimo publikacije v naslednjo lestvico: sorazmerno največ anketiranih študentov je bralo Ognjišče, nato Teleks, dnevnik Delo, Jano in tako dalje; na koncu lestvice dobimo rezidualno kategorijo »druge publikacije« in Goriška srečanja. O poslušanju radijskih postaj lahko ugotovimo, da so frekvence anketirancev pri ljubljanskem in pri koprskem radiu s slovenskimi programi precej podobne; nepomembno je poslušanje drugih jugoslovanskih radijskih postaj. Slednje velja tudi za ljubljanski televizijski drugi program. Prvi program gleda več ko tri

četrtnine anketirancev, čeprav nad 50% le »včasih«. Bolj priljubljena je koprška televizija, vendar pa tudi ta ni dosegla 10% rednih gledalcev med anketiranci.

3.5 Zadnja raziskava, ki nam daje nekaj podatkov o uporabi matičnih medijev, je sad sodelovanja treh inštitucij: Inštituta za mednarodno sociologijo v Gorici (ISIG), Slovenskega raziskovalnega inštituta (SLORI) in Zavoda za družbeno planiranje občine Nova Gorica. Faza terenskega anketiranja je bila končana marca 1985. V tej raziskavi, ki je pilotske narave, so bili anketirani študenti višjih srednjih šol: 100 v Novi Gorici, 100 študentov, ki obiskujejo italijanske šole in 100, ki obiskujejo slovenske šole v Gorici. Glavne teme raziskave so bile: uporaba prostega časa in sredstev množičnega obveščanja, sistem vrednot ter stališča do obmejnega sodelovanja in povezovanja.

Za to kratko analizo smo uporabili podatke, ki se nanašajo na to, kako študentje, ki obiskujejo slovenske višje šole srednje šole v Gorici, torej pripadniki slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, uporabljajo slovenske matične medije.

Uporaba matičnega tiska očitno ni zelo razširjena med omenjenimi mladimi anketiranci (tabela 5): nobena izmed navedenih publikacij ne dosega 10% uporabnikov z večjo ali manjšo pogostnostjo branja. Večjo prodornost opazimo pri avdiovizualnih medijih: precej podobno pogostnost uporabnikov imata radio Ljubljana in radio Koper, medtem ko so pomembne razlike pri pogostnosti gledanja televizije, in sicer je nižja pri ljubljanski in višja pri koprski.

4. Sklep

V tem krajšem sklepnem delu bomo poskusili prikazati, kako pripadniki slovenske manjšine v Italiji uporabljajo nekatere matične medije. V ta namen se omejimo na dnevnik *Delo*, na ljubljanski radio in televizijo in primerjamo podatke zadnjih treh raziskav; da nekoliko poenostavimo analizo, bomo upoštevali kakršnokoli pogostnost uporabe.

Osrednji slovenski dnevnik *Delo* je bralo »včasih, enkrat ali večkrat tedensko in redno« 22% anketirancev, naročnikov Primorskega dnevnika in članov njihovih družin.

Pri mladini, anketirani v sklopu dveh različnih raziskav, pa ugotovimo nasprotujoče si podatke: prvič, leta 1980, bere ta dnevnik kar 35,7%, drugič pa le 5%. Tudi če upoštevamo pri slednjem rezultatu, da se še kakšen občasen bralec skriva med tistimi, ki so rekli, da ne berejo *Dela* »(skoraj) nikoli«, ker ga je v to kategorijo »prisilila« beseda »skoraj«, se nam zdi razlika vseeno precejšnja. Brez dvoma je na razliko pri odgovorih vplivalo to, da je bilo v raziskavah postavljeno vprašanje na dva različna načina: v prvem je bilo dano specifično vprašanje o pogostnosti branja ljubljanskega *Dela*, v drugem pa »odprto«, splošno vprašanje, »katere

dnevnikere bere in kako pogosto«. Znano je, da nam odgovori na odprto vprašanje prikazujejo največkrat tako sliko, ki je pod »realnim stanjem« (podcenjevanje). Hkrati je treba dodati, da »zaprta«, specifična vprašanja lahko prikazujejo neko sliko stanja, ki je nasprotno usmerjena (precenjevanje). Če upoštevamo obe usmeritvi in če si odmislimo druge dejavnike, ki so morda vplivali na gornjo razliko v odstotkih, bi lahko ugotovili populacijo občasnih in rednih bralcev ljubljanskega Dela med 15 in 20% Slovencev, ki živijo v goriški in tržaški pokrajini.

Pri poslušanju ljubljanskega radia opazimo naslednje: podatki prve raziskave, ki jo v tem delu upoštevamo, kažejo, da več kot tri četrtine (76,5%) anketirancev posluša te oddaje, potem pa pri mladini odstotki padejo najprej na 51,4% in pri zadnji raziskavi na 30%. Prvo razliko v odstotkih za omenjeni medij je mogoče treba, če ne popolnoma, vsaj delno, pripisati generacijski razliki interesov med anketiranci. Ostaja še problem pomembne razlike med pogostnostjo uporabnikov mladih anketirancev v zadnjih dveh raziskavah.

Glede ljubljanske televizije je situacija precej podobna prejšnji, čeprav odstotki uporabnikov ne padajo enako intenzivno: 86% anketirancev v prvi raziskavi, 77,4% v drugi in 54% v tretji. Precejšnje razlike so tudi med različnimi modalitetami pogostnosti gledanja, a tu je težje primerjati podatke zaradi razlike predvidenih modalitet v treh raziskavah.

V glavnem lahko ugotovimo, da se je v zadnjih petih letih okrepilo »bombardiranje« italijanskih privatnih radijskih in televizijskih postaj, ki so tako pritegnile del poslušalcev in gledalcev slovenskih matičnih avdiovizualnih medijev. Primerjalna analiza uporabe vseh medijev, manjšinskih, matičnih in večinskih, bi nam verjetno vsaj deloma potrdila ali ovrgla to hipotezo.

S tako analizo bi morda nekoliko bolj razjasnili še vrsto drugih vprašanj, na primer percepcijo »nezanimivosti« vsebine matičnih medijev ali nihanje »interesa« pri pripadnikih manjšine za njihova sporočila. Na splošno pa lahko rečemo, da bi celotna problematika komunikacij, izredno pomembna tudi za manjšinsko skupnost, zahtevala še vrsto specifičnih in poglobljenih raziskav ter analiz.

TABELA 1: Uporaba slovenskih matičnih medijev – vzorec Slovencev in Italijanov v goriški in tržaški pokrajini (N = 1215) – leto 1970 (v %)

	Nikoli	Redko kdaj	Včasih	Precej pogosto	Zelo pogosto
Časopisi, revije, bilteni, tiskani v Jugoslaviji	94	2	2	1	1
Jugoslovanske radijske in TV postaje (v slov. ali drugem jeziku)	71	8	11	5	5

TABELA 2: Uporaba slovenskih matičnih medijev – vzorec Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini (N = 314)* – leto 1973 (v %)

	Nikoli	Redko kdaj	Včasih	Precej pogosto	Zelo pogosto
Časopisi, revije, bilteni, tiskani v Jugoslaviji (v slov. ali drugem jeziku)	38,2 (96,1) (99,0)	12,4 (2,6) –	24,2 – –	15,6 – (1,0)	9,6 (1,3) –
Jugoslovanske radijske in TV postaje (v slov. ali drugem jeziku)	11,5 (72,7) (87,8)	8,9 (9,1) (8,2)	18,2 (15,6) (1,0)	34,7 (1,3) (2,0)	26,7 (1,3) (2,0)

* V oklepaju so prikazane frekvence Beneških Slovencev (N = 77) in Režijanov (N = 98)

TABELA 3: Uporaba slovenskih matičnih medijev – vzorec naročnikov Primorskega dnevnika in članov njihovih družin v goriški in tržaški pokrajini (N = 637) – leto 1977 (v %)

	Nikoli	Včasih/redko kdaj	Le enkrat tedensko	Nekajkrat tedensko	Redno/vsak dan
Delo	78,0	14,1	5,2	2,7	–
	Nikoli	Le izjemoma	Večkrat a ne redno	Redno, vsako številko	
Mladinske matične publikacije	96,3	0,9	0,8	2,0	
Informativne matične publikacije	92,9	1,4	2,4	3,3	
Ženske matične publikacije	87,7	1,3	2,8	8,2	
Druge matične publikacije	88,2	1,6	3,0	7,2	
	Nikoli	Manj kot enkrat tedensko	Le včasih/enkrat tedensko	Večkrat tedensko	Redno/vsak dan
Radio Ljubljana	23,5	8,5	17,3	20,7	30,0
Radio Koper-Capodistria*	10,0	5,5	11,8	28,9	43,8
Druge jug. radijske postaje	89,0	2,2	4,6	3,4	0,8

TV Ljubljana	14,0	4,6	12,7	24,0	44,7
TV Koper-Capodistria**	16,5	1,3	7,1	22,1	53,0

* Neopredeljeno med programi v slovenščini in italijanščini.

** V tabeli je vključena postaja TV Koper-Capodistria, ki oddaja nekatere programe tudi v slovenščini.

TABELA 4: Uporaba slovenskih matičnih medijev – vzorec dijakov slovenskih višjih srednjih šol v Gorici in Trstu (N = 283) – leto 1980 (v %)*

DNEVNIKI, REVIJE	Nikoli	Včasih	Pogosto	Redno
Delo	64,3	28,6	4,9	2,1
Primorske novice	87,3	9,2	2,8	6,7
Ognjišče	57,6	27,9	5,7	8,8
Naši razgledi	84,5	12,0	1,4	2,1
Goriška srečanja	96,8	2,8	0,4	–
Stop	71,4	23,7	4,2	0,7
Teleks	61,1	28,3	5,7	4,9
Jana	66,4	24,0	7,1	2,5
Naša žena	72,8	18,7	5,3	3,2
Drugo	90,5	5,3	3,2	1,1
RADIO				
Radio Koper, slov. progr.	47,5	38,4	12,7	1,4
Radio Ljubljana, I, II, III	48,6	39,4	9,5	2,5
Druge jug. postaje	96,8	2,5	0,7	–
TV Koper-Capodistria	9,5	40,6	39,9	9,9
TV Ljubljana I	22,6	51,2	21,2	4,9
TV Ljubljana II	85,9	11,7	2,1	0,4

* V tabeli je vključena tudi postaja TV Koper-Capodistria, ki oddaja nekatere programe tudi v slovenščini.

TABELA 5: Uporaba slovenskih matičnih medijev – vzorec dijakov slovenskih višjih srednjih šol v Gorici (N = 100) – leto 1985 (v %)*

DNEVNIKI, REVIJE	(Skoraj) nikoli	Včasih	(Skoraj) redno
Delo	95	5	–
Naši razgledi	94	3	3
Primorske novice	97	3	–
Ognjišče	93	4	3
Jana	95	3	2
Drugo	92	4	4

RADIO, TELEVIZIJA	(Skoraj) nikoli	Redko kdaj	Nekajkrat tedensko	(Skoraj) vsak dan
Radio Ljubljana	70	18	10	2
Radio Koper (slov. program)	61	23	13	3
Ljubljana TV 1	46	29	13	12
TV Koper-Capodistria	17	34	38	11

* V tabeli je vključena tudi TV Koper-Capodistria, ki oddaja nekatere programe tudi v slovenščini.

Viri:

BOILEAU A. M., SUSSI E., *Dominanza e minoranze*, Grillo, Udine, 1981.

GUBERT R., *La situazione confinaria*, Lint, Trieste, 1972. Podatki raziskave Uporaba prostega časa in sredstev množičnega obveščanja med srednješolsko mladino v Gorici in Novi Gorici, 1985.

Podatki raziskave Naročniki Primorskega dnevnika in člani njihovih družin, tipkopis, Trst, 1977.

SEDMAK D., SUSIČ E., *Tiha asimilacija, Založništvo tržaškega tiska*, Trst, 1983.

ŠTRUKELJ I., SUSSI E., *Motivacija in stališča do učenja in rabe L_1 in L_2 pri slovenski srednješolski mladini v Italiji*, ISU, Ljubljana, 1983.